शिष्यविशेषः। यथा, प्राणतोषिण्यां अवधूतप्रकरणे।
"वसेत् पर्व्वतमूलेषु प्रौढ़ो यो ध्यानधारणात्।
सारात्सारं विजानाति पर्व्वतः परिकीर्त्तितः॥")

पर्व्वतकाकः, पुं, (पर्व्वते जातः काकः। प्रायशः पर्व्वतजातत्वात्तथात्वम्।) द्रोणकाकः। इति हेमचन्द्रः। ४। ३। ८६॥

पर्व्वतजा, स्त्री, (पर्व्वताज्जायते या। पर्व्वत+जन्+"पञ्चम्यामजातौ।" ३। २। ९८। इति डः।) नदी। इति हेमचन्द्रः। ४। १४६॥ (हिमगिरिजातत्वात् गौरी।) गिरिभववस्तुनि त्रि॥

पर्व्वततृणं, क्ली, (पर्व्वतभवं तृणम्। शाकपार्थिववत् समासः।) तृणभेदः। सण्ड इति हिन्दी भाषा। तत्पर्य्यायः। तृणाढ्यम् २ पत्राढ्यम् ३ मृगप्रियम् ४। अस्य गुणाः। बलपुष्टिकरत्वम्। पशूनां सर्व्वदा प्रियत्वञ्च। इति राजनिर्घण्टः॥

पर्व्वतमोचा, स्त्री, (पर्व्वतोद्भवा मोचा कदलीत्यर्थः।) गिरिकदली। इति राजनिर्घण्टः॥

पर्व्वतराजः, पुं, (पर्व्वतानां राजा। "राजाहःसखिभ्यष्टच्।" ५। ४। ९१। इति टच्।) हिमालयगिरिः। अस्य प्रमाणं वक्ष्यमाणशब्दे द्रष्टव्यम्॥

पर्व्वतराजपुत्त्री, स्त्री, (पर्व्वतराजस्य हिमालयस्य पुत्त्री।) दुर्गा। यथा, जिकनधनञ्जयसंग्रहयोः।
"शक्रध्वजात् पञ्चयुते दशाहे
मूलर्क्षयुक्ता सितसप्तमी या।
आरभ्य तस्यां दशमीञ्च यावत्
प्रपूजयेत् पर्व्वतराजपुत्त्रीम्॥"
इति तिथ्यादितत्त्वम्॥

पर्व्वतवासिनी, स्त्री, (पर्व्वते वसतीति। पर्व्वत+वस+णिनि+ङीप्।) आकाशमांसी। इति राजनिर्घण्टः॥ गायत्त्री। यथा,—
"उत्तरे शिखरे देवि! भूम्यां पर्व्वतवासिनि!।
ब्रह्मयोनिसमुत्पन्ने! गच्छ देवि! यथासुखम्॥"
इति यजुर्व्वेदीयगायत्त्रीविसर्ज्जनमन्त्रः।
काली। यथा, श्यामापूजायां विसर्जनमन्त्रः॥
"उत्तरे शिखरे देवि! भूम्यां पर्व्वतवासिनि!।
ब्रह्मयोनिसमुत्पन्ने गच्छ देवि! ममान्तरम्॥"

पर्व्वताधारा, स्त्री, (पर्व्वतः आधारो यस्याः। अष्टकुलाचलैः पृथिवी ध्रियते इति पुराणप्रसिद्धेस्तथात्वम्।) पृथिवी। इति हेमचन्द्रः। ४। ३॥

पर्व्वतारिः, पुं, (पर्व्वतानामरिः शत्रुः। पर्व्वतपक्षच्छेदनादस्य तथात्वम्।) इन्द्रः। इति शब्दरत्नावली॥

पर्व्वताशयः, पुं, (पर्व्वते आशेते इति। आ+शी शयने+अच्।) मेघः। इति शब्दचन्द्रिका॥

पर्व्वताश्रयः, पुं, (पर्व्वत आश्रयो वासस्थानं यस्य।) शरभः। इति राजनिर्घण्टः॥ पर्व्वतवासिनि त्रि॥

पर्व्वतीयः, त्रि, (पर्व्वते भवः। पर्व्वत+"विभाषा मनुष्ये।" ४। २। १४४। इति छः।) पर्व्वतसम्बन्धी। पर्व्वतभवः। पाहाड़िया इति भाषा। पर्व्वतशब्दात् भवार्थे ईयप्रत्ययनिष्पन्नः। (मनुष्ये तु पार्व्वतीयः। इति सिद्धान्तकौमुदी॥ यथा, रघुः। ४। ७७।
"तत्र जन्यं रघोर्घोरं पार्व्वतीयैर्गणैरभूत्।
नाराचक्षेपणीयाश्मनिष्पेषोत्पतितानलम्॥")

पर्व्वतोर्म्मिः, पुं, मत्स्यविशेषः। इति कस्मिन् भूरिप्रयोगे प्रमादलिखनं, पर्व्वतोवर्म्मिरिति मत्स्यद्वयबोधकपाठः साधुः॥

पर्व्वधिः, पुं, (पर्व्वणि अमावस्यापूर्णिमयोः ह्रासवृद्धिं दधातीति। पर्व्व+धा+किः।) चन्द्रः। इति त्रिकाण्डशेषः॥

पर्व्वपुष्पी, स्त्री, (पर्व्वसु ग्रन्थिषु पुष्पं यस्याः। स्त्रियां ङीष्।) रामदूतीवृक्षः। नागदन्ती। इति शब्दचन्द्रिका रत्नमाला च॥

पर्व्वपूर्णता, स्त्री, (पर्व्वणः पूर्णता।) सम्भारः। आयोजनम्। इति भूरिप्रयोगः॥ पर्व्वणः पूर्णत्वञ्च॥

पर्व्वमूला, स्त्री, (पर्व्वणि पर्व्वणि मूलं यस्याः। यद्वा, पर्व्व ग्रन्थिरेव मूलं यस्याः।) श्वेता। इति राजनिर्घण्टः॥

पर्व्वयोनिः, पुं, (पर्व्व ग्रन्थिरेव योनिरुत्पत्तिकारणं यस्य।) इक्ष्वादि। इति हेमचन्द्रः। ४। २६६॥

पर्व्वरीणं, क्ली, पर्व्व। इति शब्दरत्नावली॥

पर्व्वरीणः, पुं, पर्णवृन्तरसः। गर्व्वः। मारुतः। पर्णशिरा। मृतकम्। द्यूतकम्बलः। पत्रचूर्णरसः। इति शब्दरत्नावली॥ पर्परीण इति मेदिन्यां पाठः॥

पर्व्वरुट् [ह्], पुं, (पर्व्वसु ग्रन्थिषु रोहतीति। रुह+क्विप्।) दाड़िमः। इति त्रिकाण्डशेषः॥

पर्व्ववल्ली, स्त्री, (पर्व्वप्रधाना ग्रन्थिबहुला वल्ली लता।) मालादूर्व्वा। इति राजनिर्घण्टः॥

पर्व्वसन्धिः, पुं, (पर्व्वणोः सन्धिः) प्रतिपत्पञ्चदश्योरन्तरम्। इत्यमरः। १। ४। ७॥ "प्रतिपत्पञ्चदश्योर्यन्मध्यं स पर्व्वसन्धिः। किंवा स सन्धिः पर्व्वेत्यन्वयः। पञ्चदशानां पूरणी पञ्चदशी संख्याया डड़िति डट् टित्त्वादीप्। पञ्चदशीशब्देन पूर्णिमामावास्ययोर्द्वयोर्ग्रहणम्। अतएव पौर्णमास्या अमावास्या वा शेषसार्द्धदण्डचतुष्टयं प्रतिपदश्च प्रथमसार्द्धदण्डचतुष्टयं पर्व्वसन्धिरिति वृद्धाः॥ सैंहिकेयो यदा राहुर्ग्रसते पर्व्वसन्धिष्विति यमः॥ पर्व्वणोः सन्धिः पर्व्वसन्धिः पृधातोर्वनिपि पर्व्वपूरणे इत्यस्य नाम्नीत्यनि वा पर्व्व। प्रतिपत्पञ्चदश्योस्तु सन्धिः पर्व्वाथ दिक् ककुविति स्वामी॥ दर्शप्रतिपदोः सन्धौ ग्रन्थिप्रस्तावयोरपि। पर्व्वशब्दो हि विषुवत्प्रभृतिष्वपि दृश्यते॥ इति रत्नः।" इति भरतः॥

पर्व्वितः, पुं, (पर्व्व ग्रन्थिर्जातमस्य। पर्व्व+इतच्।) पर्व्वतमत्स्यः। इति शब्दरत्नावली॥

पर्शुः, पुं, (परं शत्रुं शृणातीति। शृगि हिंसे+"आङ्परयोः खनिशृभ्यां डिच्च।" उणां। १। ३४। इति कुः स च डित्। पृषोदरादित्वात् दलोपः। यद्वा, स्पृशति शत्रूनिति। स्पृश संस्पर्शे+"स्पृशेः श्वण् शुनौ पृ च।" उणां ५। २७। इति शुन् धातोश्च पृ-आदेशः।) परशुः। इति हेमचन्द्रः। ३। ४५०॥ (यथा, रामायणे। ३। २८। २४।
"भिन्दिपालान् सुतीक्ष्णाग्रान् पाषाणांश्च महोपलान्।
प्रासान् पाशांस्तथा पर्शून् कुन्तांश्च कुणपांस्तथा॥")

पर्शुका, स्त्री, (पर्शुरिव प्रतिकृतिः। "इवे प्रतिकृतौ।" ५। ३। ९६। इति कन्। स्त्रियां टाप्।) पार्श्वास्थि। इत्यमरः। २। ६। ६९॥

पर्शुपाणिः, पुं, (पर्शुः परशुः पाणौ यस्य।) गणेशः। इति हेमचन्द्रः। २। १२१॥ (परशुरामः। इति व्युत्पत्तिलब्धोऽर्थः॥)

पर्शुरामः, पुं, (पर्शुधारी रामः। शाकपार्थिवादिवत् समासः। परशुना सह जातत्वादस्य तथात्वम्। यदुक्तं कालिकापुराणे ७८ अध्याये।
"भारावतरणार्थाय जातः परशुना सह।
सहजः परशुस्तस्य न जहाति कदाचन॥")
परशुरामः। इति शब्दरत्नावली॥

पर्श्वधः, पुं, (परश्वं दधातीति। परश्व+धा+"आतोऽनुपसर्गे कः।" ३। २। ३। इति कः। पृषोदरात् साधुः।) कुठारः। इति जटाधरः॥

पर्ष, ङ स्नेहे। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वां-आत्मं-अकं-सेट्।) रेफोपधः। स्नेह इह आर्द्रीभावः। ङ, पर्षते पयसा पटः। स्पर्ष इति चतुर्भुजः। स्पर्षते पस्पर्षे। इति दुर्गादासः॥

पर्षत्, [द्] स्त्री, (परिसीदन्त्यस्याम्। परि+सद्+"सत्सूद्विषेति।" ३। २। ६१। इति क्विप्। "सदिरप्रतेः।" ८। ३। ६६। इति षत्वम्। बाहुलकात् इकारलोपः। यद्वा, "शॄदॄभसोऽदिः।" उणां १। १२९। इति बहुलवचनात् पर्ष स्नेहने इत्यस्मादपि अदिः।) सभा। इत्युणादिकोषः॥ (यथा, याज्ञवल्क्ये। १। ९।
"चत्वारो वेदधर्म्मज्ञाः पर्षत्त्रैविद्यमेव वा।
सा ब्रूते यं स धर्म्मः स्यादेको वाध्यात्मवित्तमः॥")

पर्षद्वलः, त्रि, (पर्षत् सभा विद्यते यस्य। पर्षत्+"रजःकृषीति।" ५। २। ११२। इति वलच्।) पारिषदः। इति शब्दरत्नावली॥ (यथा, भट्टिः। ४। १२।
"व्रातीनव्यालदीप्तास्त्रः सुत्वनः परिपूजयन्।
पर्षद्वलान् महाब्रह्मैराट नैकटिकाश्रमान्॥")

पल, क रक्षे। इति कविकल्पद्रुमः॥ (चुरां-परं-सकं-सेट्।) क, पालयति। ह्रस्ववतैवेष्टसिद्धे दीर्घिणोऽपि पाठः कानुबन्धानामिदनुबन्धवत् णेरनित्यतां बोधयति। तेन पालति पलति इत्यपि सिद्धम्। इति दुर्गादासः॥

पल, ज गतौ। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वां-परं-सकं-सेट्।) ज, पालः पलः। इति दुर्गादासः॥